

Memoires

1999-A

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

Eerder verschenen bij Uitgeverij In den Toren, Baarn:

1	Memoires 1925 - 1953	4	Memoires 1959 - 1961
2	Memoires 1953 - 1957	5	Memoires 1961
3	Memoires 1957 - 1959		

Verschenen bij Uitgeverij Papieren Tijger, Breda:

6	Memoires 1961 - 1963	42	Memoires 1986-B
7	Memoires 1963 - 1964	43	Memoires 1987-A
8	Memoires 1964 - 1966	44	Memoires 1987-B
9	Memoires 1966 - 1967	45	Memoires 1988-A
10	Memoires 1967 - 1968	46	Memoires 1988-B
11	Memoires 1968 - 1970	47	Memoires 1989-A
12	Memoires 1970 - 1971	48	Memoires 1989-B
13	Memoires 1971 - 1972	49	Memoires 1989-C
14	Memoires 1972 - 1973	50	Memoires 1990-A
15	Memoires 1973	51	Memoires 1990-B
16	Memoires 1973 - 1974	52	Memoires 1990-C
17	Memoires 1974	53	Memoires 1991-A
18	Memoires 1974 - 1975	54	Memoires 1991-B
19	Memoires 1975	55	Memoires 1992-A
20	Memoires 1975 - 1976	56	Memoires 1992-B
21	Memoires 1976	57	Memoires 1993-A
22	Memoires 1976 - 1977	58	Memoires 1993-B
23	Memoires 1977 - 1978	59	Memoires 1994-A
24	Memoires 1978	60	Memoires 1994-B
25	Memoires 1978 - 1979	61	Memoires 1995-A
26	Memoires 1979-A	62	Memoires 1995-B
27	Memoires 1979-B	63	Memoires 1996-A
28	Memoires 1979-1980	64	Memoires 1996-B
29	Memoires 1980	65	Memoires 1997-A
30	Memoires 1980-1981	66	Memoires 1997-B
31	Memoires 1981	67	Memoires 1998-A
32	Memoires 1981-1982	68	Memoires 1998-B
33	Memoires 1982	69	Memoires 1999-A
34	Memoires 1982-1983		Nog te verschijnen:
35	Memoires 1983-A	70	Memoires 1999-B
36	Memoires 1983-B	71	Memoires 2000-A
37	Memoires 1984-A	72	Memoires 2000-B
38	Memoires 1984-B	73	Memoires 2001
39	Memoires 1985-A	74	Memoires 2002
40	Memoires 1985-B	75	Memoires 2003
41	Memoires 1986-A	76	Memoires 2004

Aanvullende gegevens over de jaren 1925 tot en met 1948 en over de voorouders van Willem Oltmans zijn te vinden in het fotoboek *Familie Album*, ISBN 90 6728 174 3.

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	15
Coral Gables	86
Amsterdam	98
Djakarta	160
Amsterdam	218
Bijlagen	231
Register	395

INLEIDING

„(...) Toen heeft die rotzak een opdracht aan alle Nederlandse ambassades in de wereld en consulaten et cetera, in 1962 is dat uitgegaan, om mij als persona non grata *for ever* (...)”

Deze woorden kwamen uit de mond van een opgewonden Willem Oltmans in de aflevering van het televisieprogramma *Het zwarte schaap*, die in augustus 1999 werd uitgezonden. Willem was natuurlijk het zwarte schaap en die rotzak was zijn aartsvijand Joseph Luns, van 1952 tot 1971, negentien jaar, minister van Buitenlandse Zaken (BZ). Dat ministerie van Luns en zijn opvolgers had Oltmans, zoals hijzelf met grote regelmaat in die periode overal in de media beweerde, met behulp van het gehele overheidsapparaat meer dan veertig jaar lang tegengewerkt, dwarsgezet en getreiterd. Veertig jaar is nogal een flinke tijd, zeker als je die afzet tegen de in totaal pas tweehonderd jaar die het ministerie in het jaar daarvoor, in 1998, bestond. Twintig procent van die tijd zou besteed zijn aan het pesten van Willem Oltmans?

Toevallig verscheen in 1998 een jubileumboek over het gewraakte ministerie, een terugblik op een geschiedenis van tweehonderd jaar vaak moeizame diplomatie en ambtenarij. Was er een plekje voor Willem Oltmans gereserveerd in die geschiedenis? De campagne tegen zijn persoon van meer dan veertig jaar speelde toch een belangrijke rol in dat verleden? Een mooie gelegenheid om karaktermoord te plegen! En warempel, op pagina 116 en 117 vinden we hem terug, op de laatst genoemde pagina zelfs geïllustreerd met een fraaie foto. Goed om die hele passage (die eigenlijk gaat over de mediaster die Joseph Luns in de jaren zestig van de vorige eeuw was) eens aan te halen:

„De belangrijkste verklaring voor het mediasucces van Luns ligt echter in de toenmalige houding van de Nederlandse pers. Het was bewieroking alom. Het ontbrak de Nederlandse pers vaak eenvoudig aan moed om Luns kritischer te benaderen. Een deel van die pers was met handen en voeten gebonden aan de Nederlandse politiek, een ander deel schreef lovend over de minister omdat het publiek een andere opstelling niet zou accepteren. Autoriteiten werden in de dagen van het ministerschap van Luns nog

1999 ■ met respect en eerbied behandeld, en bijna iedereen vond dat het zo hoorde, Luns zelf niet in de laatste plaats.

De activiteiten van de journalist W. Oltmans wekten daarom bij Luns grote ergernis. Oltmans trad tussen 1956 en 1961 op als propagandist van de zogenaamde groep-Rijkens, een groep Nederlandse ondernemers die zich tegen het Nieuw-Guineabeleid van Luns keerde. Vasthouden aan de soevereiniteit over Nieuw-Guinea, zoals Luns wilde, achtte de groep Rijkens schadelijk voor de betrekkingen met Indonesië en strijdig met de Nederlandse economische belangen. Men zette daarvoor een uitgebreide lobby op, niet alleen in Nederland, maar ook in de Verenigde Staten en Indonesië. Uiteindelijk vergeefs. Luns hield zoveel en zolang mogelijk vast aan zijn eigen Nieuw-Guinea-beleid. Dat eindigde in een conflict met Indonesië en met de overgave van het gebied. Luns vond dat die uitkomst voor een deel te wijten was aan de binnenlandse oppositie tegen zijn beleid, en hij vergat niet de rol die Oltmans daarbij had gespeeld.

Bij zijn uitlatingen over het beleid en de persoon van Luns liet Oltmans zijn afkeuring en afkeer onomwonden blijken. Ook in zijn contacten met de ambtenaren van Luns koos hij niet zelden de weg van de confrontatie. De irritatie daarover was bij het ministerie groot. Groter nog was de zorg over de directe schade die Nederlandse belangen opliepen als gevolg van de bemoeienissen van Oltmans met het buitenlandse beleid. Het wederzijds onbegrip en wantrouwen tussen Oltmans en het ministerie groeiden. Dat was het begin van een langdurig conflict.”

Nu kun je denken van zo'n passage wat je wil, je mag die vlak, mat, of nietszeggend vinden, maar niet dat die uitgesproken of geniepig anti-Oltmans is. Mij leek toen de tekst, als auteur ervan, een verkorte en betrekkelijk neutraal geformuleerde weergave van een eindeloos durende zaak van wederzijds chagrijn, die verder voor het buitenlands beleid van ondergeschikt belang was. En ik kan als auteur van het bewuste artikel over de verhouding tussen BZ en de pers en als redacteur van het jubileumboek garanderen dat, buiten mijn mederedacteuren Reinildes van Ditzhuyzen, Albert Kersten en Ton van Zeeland, geen enkele BZ-ambtenaar de tekst van het artikel ooit tevoren heeft ingezien. Evenmin heeft iemand van de BZ-collega's zelfs ook maar een poging ondernomen mij iets akeligs in te fluisteren over die vreselijke Willem Oltmans, dat „we die met z'n allen wel zouden krijgen”. Dat speelde in die tijd, rond 1998, eenvoudigweg geen enkele rol. Oltmans was min of meer al vergeten bij BZ, althans bij een overgrote meerderheid van ambtenaren en diplomaten, het was geschiedenis.

Maar kort na de publicatie van het jubileumboek was er wel een BZ-er die me aansprak op de inhoud van deze passage. Dat was niemand minder dan Peter van Velzen, de jurist die al sinds 1991 het dossier Oltmans op BZ in portefeuille had en snakte naar een correcte afhandeling, correct in de zin van „juridisch juist”. De passage klopte volgens hem globaal wel, op twee zinnen na. En dat waren de laatste twee zinnen. Van Velzen was stellig van mening dat er weliswaar tot 1964 sprake was van open conflict tussen Oltmans en Luns, dat ook in de jaren daarna in het persoonlijk vlak nooit meer was goed gekomen, maar dat er feitelijk na die tijd, met uitzondering van een aantal incidenten, geen verschil meer was geweest tussen de manier waarop Oltmans op Nederlandse ambassades in het buitenland werd behandeld en de wijze waarop met andere Nederlandse journalisten werd omgegaan. Toegegeven, Oltmans werd nooit echt een populaire jongen in Nederlandse diplomatenkringen. Hij was veeleisend en eufemistisch gezegd niet altijd even makkelijk in de omgang. Ze zagen hem liever gaan dan komen, en nog liever hadden ze helemaal geen contact met hem. Want dat kon makkelijk tot gedoe leiden. En Nederlandse diplomaten houden niet zo van „gedoe”.

Maar wat moest ik met die opmerking van Van Velzen? Inmiddels groeide de kwestie Oltmans het ministerie boven het hoofd. Hans van Mierlo, minister van 1994 tot 1998, had vlak voor zijn terugtreden als bewindspersoon, in augustus 1998 Oltmans een schikkingsvoorstel gedaan. Was dat op advies van Peter van Velzen of van de landsadvocaat? Ik wist en weet het niet, maar ik weet wel dat schikken tot op zekere hoogte „schuld bekennen” inhoudt. De vraag was niet langer of Oltmans een schadevergoeding zou krijgen, het ging alleen nog maar om welke procedure er moest worden gevolgd om zover te komen en dan natuurlijk om de hoogte van het bedrag.

Jozias van Aartsen was ten tijde van de uitzending van *Het zwarte schaap* al weer een jaar als opvolger van Hans van Mierlo de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken. Besluitvaardig type, die Jozias. Nooit te beroerd om zonder zichtbare aarzeling een knoop door te hakken, zoals hij al had aangetoond als minister van Landbouw en later zou aantonen als fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer, burgemeester van Den Haag en waarnemend burgemeester van Amsterdam. Een lang spoor van resolute beslissingen. Vraag maar aan de Nederlandse varkensboeren, Geert Wilders, de bewoners van de Haagse Schilderswijk en de salafistische tak van de islam in Nederland.

In de zaak Oltmans had hij 1 middagje nodig om met behulp van Paul Polak, destijds honorair politiek adviseur en letterlijk en fi-

■ guurlijk de eminence grise van het ministerie, het dossier (een slordige 3 strekkende meter archiefdozen tellende collectie) door te nemen en tot de conclusie te komen dat zijn voorgangers met hun ambtenaren de principes van de rechtsstaat misschien niet geschonden hadden, maar dan toch wel niet hoog genoeg hadden gehouden. Hij wist het toen wel. Hij zou dat onrecht persoonlijk gaan recht zetten. Of wilde hij gewoon af van het „gedoe”, en van de alsmaar terugkerende negatieve publiciteit voor BZ? Hoe dan ook, op suggestie van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) ging hij akkoord met instelling van een drie leden tellende onafhankelijke arbitragecommissie. En die commissie had niet veel tijd nodig om tot een (voor BZ) spijkerhard oordeel te komen. Het mag als bekend worden verondersteld. De commissie concludeerde dat Oltmans meer dan veertig jaar lang stelselmatig door de overheid was tegengewerkt en produceerde op 12 mei 2000 een vonnis op basis waarvan Oltmans een schadevergoeding tegenmoet kon zien van omstreeks 8 miljoen gulden, wat voor de staat neer zou komen op zo'n slordige 16 miljoen gulden bruto. Hij triomfeerde, aangenaam verrast als hij zelf was door de hoogte van het bedrag!

Nu is het niet de bedoeling om hier de licht potsierlijke administratieve afwikkeling van de betaling van die som uitgebreid uit de doeken te doen. Het ging in verband met lopende beslagleggingen op onroerende goederen gepaard met complexe fiscale constructies. Een heel peloton ambtenaren van BZ, de Belastingdienst en de Landsadvocaat hadden er nog de handen vol aan. De eerste groep, BZ moest namelijk betalen, zat bijvoorbeeld met het probleem hoe het administratief correct onder te brengen binnen de begroting. Uiteindelijk viel het bedrag onder het kopje „onvoorzienne tegenvallers”.

Wel zou het interessant zijn te zien hoe de Arbitragecommissie tot de berekening is gekomen. Maar ook dat is eigenlijk te ingewikkeld om in het kort te schetsen. Ik beperk me ertoe zijdelings als commentaar te constateren dat iemand die de overheid veertig jaar lang trouw dient nooit een bruto bedrag van in totaal ruim 7 miljoen euro (16 miljoen gulden) over die hele periode aan salaris bij elkaar kan verdienen. Misschien komt alleen de minister-president een beetje in de buurt, tenminste als hij, zoals momenteel misschien dreigt, een jaartje of veertig aanblijft. Bovendien lijkt het makkelijk rekenen uit de beurs van iemand anders, in dit geval vordertje Staat.

Maar twee andere zaken met betrekking tot het vonnis daarentegen zijn te opvallend om niet wat verder op in te gaan. De eerste betreft de ondertekening. Er staan maar twee handtekeningen on-

der het vonnis! Die van Pierre Vinken, de voorzitter van de commissie en die van Aart van der Want, het door Oltmans voorgedragen commissielid. Die van Dick Dolman, oud-voorzitter van de Tweede Kamer en door de Staat voorgedragen, ontbreekt. We weten niet waarom en zullen nooit weten waarom, want Dolman weigerde dat toen te zeggen en inmiddels is hij al een hele tijd dood. Hoe zich die weigering verhoudt tot de rechtsgeldigheid van het vonnis, daarvoor schiet mijn juridische kennis te kort. Maar voor „Beschermer van de Rechtsstaat” Jozias van Aartsen vormde het geen enkel beletsel zich neer te leggen bij dat vonnis, misschien logisch, omdat de uitkomst van arbitrage nu eenmaal iets is waar je je bij neer moet leggen. Maar ergens wringt het wel een beetje, het lijkt niet helemaal „af”.

Bij lezing van het volledige vonnis valt je namelijk nog iets op. De commissie verwijst voor de basis van de uitspraak naar geselecteerde passages uit een reeks BZ-documenten vanaf het jaar 1957. Dat culmineert in een circulaire van minister Luns uit 1962 (zie de tirade van Oltmans in *Het zwarte schaap*), waarin deze zijn vertegenwoordigingen in het buitenland min of meer verbiedt contacten te onderhouden met Oltmans. Tegenwoordig zouden we zeggen „dat gaat wel erg ver, hoor”, en in 2000 vond de Arbitragecommissie dat kennelijk eveneens. En waarschijnlijk was dat ook al in 1962 de mening van velen. Misschien kwam er daarom twee jaar later al (onder dreiging van een kort geding) een afspraak tussen Oltmans en BZ die inhield dat de instructie zou worden ingetrokken. Dat gebeurde in een nieuwe circulaire. Contacten met Oltmans werden niet langer verboden, hem konden normale faciliteiten voor journalisten worden geboden, maar aangeraden werd wel uiterste voorzichtigheid in acht te nemen bij vertrouwelijke en „off-the-record” mededelingen. Een beetje gluisperig geformuleerd is die nieuwe instructie wel. Maar dat kun je gerust aan Nederlandse ambtenaren en diplomaten overlaten. Of dacht iemand soms dat Luns die circulaire zelf had geschreven? Persoonlijk goedgekeurd heeft hij die natuurlijk wel.

Pas in de jaren 90 raakte Oltmans bekend met die laatste circulaire. BZ leverde Oltmans in die tijd netjes een kopie daarvan, naar aanleiding van een van zijn vele WOB-verzoeken. Daarna volgde een reeks juridische stappen van Oltmans tegen de staat en BZ en in een ervan oordeelde de Haagse Rechtbank in een zogenaamd tussenvonnis deze handelswijze van de staat als een vorm van bedrog. En dat greep de Arbitragecommissie aan om in het vonnis van 2000 het volgende te poneren:

„Het is aannemelijk dat door genoemde handelswijze van de Staat

- 1999 ■ het zeer negatieve beeld dat in 1962 (en eerder) van Oltmans was geschetst en de negatieve bejegening van Oltmans, die naar aan te nemen valt daar het gevolg van zal zijn geweest, tientallen jaren werd gecontinueerd.”

Nu zou je verwachten dat daarna in het vonnis een aantal zaken zou volgen dat deze stelling zou onderbouwen, bijvoorbeeld in de vorm van verwijzing naar een reeks documenten over incidenten op Nederlandse ambassades, weigeringen van visa op oneigenlijke gronden, stiekeme acties van inlichtingenfunctionarissen, bot negeren van verzoeken, weigeren van ontvangsten, openlijke ruzies etc. etc. Voor alle duidelijkheid, die zijn er na 1964 volgens Oltmans (en volgens mij ook wel) allemaal geweest. Maar de Arbitragecommissie vond het niet nodig om ook maar één voorbeeld aan te halen van al die vermeende onverkwikkelijke gebeurtenissen. De Arbitragecommissie nam een rechtstreekse afslag naar de conclusie dat Oltmans beschadigd was en „zonder deze beschadiging (...) een financieel betere loopbaan waarschijnlijk geweest [was], en (...) een financieel veel betere loopbaan zeer wel mogelijk geweest [was].” Dan volgt in „redelijkheid en billijkheid” de vaststelling van het bedrag „ter zake van materiele en immateriële schade”. Kassa, 8 miljoen gulden!

Betekent dit dat Peter van Velzen achteraf gelijk had? Ik kan het niet zeggen, weet het nog steeds niet en ik vind het ook te kort door de bocht. Ik weet wel dat in de media doorgaans voetstoots werd aangenomen dat met de betaling van de schadevergoeding het gelijk van Oltmans definitief was aangetoond. Maar dat lijkt mij weer hoogst twijfelachtig zonder een analyse op basis van een gedegen historisch onderzoek, zoals mijn oud collega Ton van Zeeland al jaren eerder had voorgesteld.

Ondertussen was bijna iedereen reuze blij. Jozias van Aartsen omdat hij de rechtsstaat in ere had hersteld (dat het gezeur waarmee hij als minister mee te maken had nu eindelijk voorbij was, was toch ook wel mooi meegenomen), Theo van Gogh en andere Amsterdamse vrienden van Oltmans omdat Willem alsnog zijn recht gehaald had en die vermaledijde staat een douw had gekregen, Oltmans' advocaten omdat ze een flinke vergoeding tegevoet konden zien, en de uitgever van zijn dagboeken omdat er nu voor jaren financiële middelen vrij kwamen voor Willems grote project. Zelfs Peter van Velzen was stilletjes een beetje blij. Dat akelige dossier was nu goddank van zijn bureau.

Kritische geluiden in de media waren uiterst zeldzaam. Alexander Munninghoff schreef een venijnig stuk in de *Haagsche Courant*, maar in zijn betoog schemerde wel erg veel persoonlijke rancune

door. Ook Gerard Mulder probeerde het als adjunct-hoofdredacteur van *HP/de Tijd*, zelfs in een televisiediscussie met Willem zelf, maar werd, met behulp van de presentator, door een superieure Oltmans op de gebruikelijke hoge toon afgeserveerd. Het was nooit eenvoudig met Oltmans in het openbaar een gesprek te voeren.

Na het overlijden van Oltmans in 2004 (weliswaar door hem zelf geregisseerd, maar tragisch genoeg) werd het stil. Er verschenen wel televisiedocumentaires, boeken met herinneringen, beschrijvingen van onderdelen van zijn leven en loopbaan, maar die waren van wisselende kwaliteit. Doorgaans sloten ze aan bij het door Oltmans zelf zorgvuldig gekoesterde beeld dat hem decennia lang groot onrecht was aangedaan en dat de schadevergoeding van 2000, hoe hoog dan ook, geheel terecht was geweest. Oud BZ-minister en secretaris-generaal Bernard Bot sputterde in zijn memoires uit 2015 pro forma nog wat tegen, maar daar was amper aandacht voor.

Wat moet je er tot slot eigenlijk van vinden? Werd Willem nu echt jaren lang vermalen door de machinaties van de Nederlandse staat of was het een notoir onbetrouwbare bipolaire ruzieschopper, die overal waar hij kwam een spoor van geestelijke vernieling achterliet? Werd hij door Luns en zijn opvolgers en hun ambtenaren gepest omdat hij de vinger op de zere plek van hun beleid legde, hun tekortkomingen genadeloos blootlegde en ze zo raak typeerde en afkraakte? Of stond hij, als fan van Soekarno, vriend van Moskou, goedprater van Bouterse, bewonderaar van Milošević en voetveeg van Taraq Aziz gewoon aan de „verkeerde kant van de geschiedenis”? In zijn dagboek schrijft hij op 4 april 1999:

„Nu zegt een Joegoslaaf op tv dat de CIA in Albanië het UÇK, het bevrijdingsleger van Kosovo, heeft opgeleid, gefinancierd en bewapend en dat de hele shit van Washington is ‘bedacht’ door ‘oorlogsmisdadigers’ – precies zoals ik steeds zeker wist en heb gezegd. Jezus, wat is die vent goed. Precies wat ik denk. Het blijkt Željko Ražnatović oftewel Arkan, de leider van de Tijgers te zijn, die op de BBC geïnterviewd wordt...” Dat moet toch wel een beetje tot nadenken stemmen. Google voor de lol die naam eens. Weinig lollijs aan. Bepaald geen papieren tijger, deze Arkan, eerder een meedogenloze crimineel.

Hoe het ook zij, Willem Oltmans verdient dus een kritische biografie. Een beoogd biograaf haakte nog niet zo lang geleden af omdat hij de kriebels kreeg van het vooruitzicht al die vele meters dagboeken door te moeten nemen. Dan heb ik nog een extra ver-

- 1999 ■ rassing voor een komende biografie. Behalve de dagboeken moet die zich ook nog door de papieren van BZ heen gaan worstelen. Op korte termijn draagt het ministerie, geheel overeenkomstig de bepalingen van de archiefwet, de documenten die in de loop der jaren zijn samengebracht in een zogenaamde collectie Oltmans (die 3,5 meter papier die Jozias van Aartsen in een middagje doornam), over aan het Nationaal Archief. Als het goed gaat en mijn advies wordt opgevolgd zonder enige beperkende bepaling. Het ministerie gaf kort na 2000 naar aanleiding van een inzageverzoek van Sjuul Paradijs van de *Telegraaf* al aan dat openbaarheid van die collectie geen enkel probleem was, mits Oltmans daarmee zou instemmen. Dat deed hij niet, liet hij het ministerie per brief op niet mis te verstane wijze weten, geen denken aan, z'n privacy kwam in het geding! Maar doden hebben geen privacy dus binnenkort kan Sjuul aan de gang. Niks blijft meer geheim!

Bert van der Zwan.

Bert van der Zwan (1956) werkt sinds 1984 bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, maar was nooit diplomaat. Hij begon als archiefmedewerker, daarna was hij beleidsondersteunend onderzoeker en strategisch beleidsplanner. Sinds 2003 is hij hoofd van de Historisch Eenheid.

Met dank aan Ton van Zeeland.

AMSTERDAM

■ Amsterdam

1 januari 1999

Westerkade

Ik zag zojuist tegen een donkere lucht een groep ganzen naar het noorden vliegen. Zou dat een teken zijn dat de winter verder zacht blijft? Hoe weten dieren zoiets?

Het jaar is prima begonnen. Ik heb van half acht tot half twee gewerkt, en ben daarna naar Adonis gegaan, waar ik gratis binnengelaten werd. Na een uur geduldig wachten, kwam er een absoluut zalige, lange jongen van een jaar of twintig binnen die me begon af te zuigen. Ik kwam binnen een paar tellen klaar. Heerlijk opgelucht.

Jan Foudraïne belde andermaal. Hij zei dat er 7.000 exemplaren van zijn nieuwe boek zijn verkocht, maar daar geloof ik niets van. Er heeft niemand over dit boek geschreven, afgezien van dat ene stukje in *Het Parool*. Hij probeerde me nu te manipuleren met het trucje dat ik bang zou zijn om zijn nieuwe boek te lezen omdat de inhoud mijn wereldbeeld zou schokken. En dat alles omdat hij wil dat ik hem bij Luc Sala weer ga interviewen. Het is 20:00 uur, ik ben bij pagina 115 van mijn boekje over Beatrix. Ik stop ermee voor vandaag.

Paul de Ridder stuurde me op 22 december een brief die ik nu pas lees. Hij heeft er geen probleem mee als ik probeer mijn nieuwe boekje ergens anders uit te laten geven, want bij Papieren Tijger is geen geld voor een goede promotie. De Staat maakt het Paul de Ridder nu ook extra moeilijk, want de rechtspersonen waar bestuursleden van Papieren Tijger bij betrokken zijn, inclusief de uitgeverij, krijgen allemaal belastingcontrole. Van een van die stichtingen eist de belastingdienst op voorhand een ton, volgens Paul op oneigenlijke gronden.

2 januari 1999

Het wordt niet koud – meer dan 10 graden – maar er wordt veel regen voorspeld, dus ik sla boodschappen in en blijf verder binnen. Ik speel dagelijks op de cello die ik gehuurd heb en merk dat het iedere keer een beetje beter gaat.

Ik heb nu op tv gezien hoe prins Claus inderdaad zijn das afdeed en wegwierp. Echt bezopen.

Ivo Niehe zat gisteravond typisch met Bernhard te smiespelen. Walgelijk. De prins lijkt ze nog uitstekend op een rij te hebben. Toen Niehe klaar was tikte Bernhard hem af zoals je afscheid neemt van een taxichauffeur.¹

Bram van Leeuwen, prins van Lignac, zegt in *Culture & Camp* over mij: „Ben ik niet op. Hij doet alsof hij aan de goede kant heeft gestaan. Ik vind de rol van Oltmans dubieus.” Onzin natuurlijk, zoals gebruikelijk. Van Leeuwen gaf tweeënhalf miljoen gulden uit aan zijn verjaardag. Ze vallen allemaal vroeg of laat voor zijn poen.²

Gino belde. Hij werd gek van het gezeik van Cynthia en komt vanavond na middernacht. Toch wel iets om naartoe te leven, maar dan kan ik morgenochtend niet echt werken.

3 januari 1999

Gino arriveerde om 01:30 uur. Het voelt lekker in bed, maar het is nu 10:00 uur en ik probeer al een uur muisstil te werken – met een *walkman* op. Toch wil ik proberen in te leveren op mijn persoonlijke vrijheid om hem tegemoet te komen. Ik gebruik nu geen typemachine, doe alleen correctiewerk. Ook de telefoon heb ik eruit getrokken.

Straks zit Lubbers in *Buitenhof*. Het zal me benieuwen welke hete hangijzers Witteman níet aan Lubbers gaat vragen.

14:30 uur

Lubbers constateerde dat Paars II steeds minder boodschap heeft aan haar verkiezingsbeloften. Hij drukte zich perfect uit. Gino en ik keken samen. Hij is nu weg.

Het zijn dikwijls de details die maken dat ik Gino liefheb, van mij uitdrukkelijk bedanken voor thee op bed tot zich excuseren niet naar me te luisteren omdat hij zich zonder keet en op een lieve manier wil terugtrekken uit het leven met Cynthia. Ik bood hem het totale gebruik van de studio aan.

Ik zag een interessante documentaire, *Simone de Beauvoir - Walk on the wild side*, over haar relatie met de Amerikaanse schrijver Nelson Algren.³ De twee toerden samen door Europa in 1949, toen ik op Yale was. „I gave my life to it,” zei De Beauvoir over het schrijven. Er kwam een handtekening van Algren in beeld met het woord *love*. Zijn handschrift leek zo op dat van

1 Redactie: Oltmans zag het interview met prins Bernhard door Ivo Niehe in het programma *Nog maar 365 dagen...*, een live uitzending over het werk van het Wereld Natuur Fonds, teneinde donateurs te werven.

2 *Culture & Camp*, januari 1999.

3 Redactie: De documentaire werd om 17.00 uur door de VPRO uitgezonden op Nederland 3.

Richard Thieuliette dat ik Hans Geerlofs belde om ook te kijken.

4 januari 1999

De dag begon met alweer een afschuwelijke BBC-reportage over de VS en hun gebruik van *Agent Orange* in Vietnam. Een team van Canadezen onderzocht de effecten van de chemische oorlogsvoering door de VS in Vietnam op de bevolking, en op de voedselketen, enzovoorts. Dan hebben juist de Amerikanen een grote bek over Saddam!

Ik heb de VPRO nu maar eens gevraagd de 500 gulden eindelijk eens over te maken voor het optreden in *De Plantage* op 8 november vorig jaar.

Ik schreef Broertjes dat op de Westerkade de vlag uitgaat vanwege de opening van *de Volkskrant* van heden over Lubbers bij *Buitenhof*. Ook Lubbers zelf schreef ik mijn complimenten met zijn optreden, al miste ik de humor. Ik probeerde hem nog eens aan te sporen samen met Beatrix Kok te overtuigen mijn zaak nu eindelijk eens op te lossen. Via Sillevius Smitt ging er eenzelfde verzoek naar Beatrix omdat Kok uit zichzelf niets doet „want het recht moet zijn beloop krijgen”.

Vischjager belde: Frits Hirschland is overleden, en Frans Weisglas was diep geschokt. Dat begrijp ik, want dat is de rode knop onder elkaar.

In *Newsweek* staat een interview met Osama bin Laden. Mischien zullen de moslims de wereld bevrijden van de *Yankee*-beesten. De Amerikanen zeggen dat hij achter de bomaanslagen op de Amerikaanse ambassades in Kenia en Tanzania zat, maar dat ontkent hij, al was hij wel blij met deze acties. Bin Laden roept de moslimlanden op zich voor te bereiden om de strijd tegen de vijanden van de islam aan te gaan.⁴

Bin Laden is blijkbaar ook geïnterviewd door *The New York Times* en daarin heeft hij wel gesuggereerd dat hij de aanstichter van deze aanslagen was.⁵

Bouterse heeft weer een meesterzet gedaan door de Amerikanen toestemming te geven drugshandelaren tot in de territoriale wateren van Suriname te volgen.⁶

Ik heb de eerste 126 pagina's van mijn nieuwe boekje gekopieerd voor Ellen Pasman, uitgeverij Spectrum en Lodewijk Sillevius Smitt.

Juliana is met hartklachten opgenomen in het ziekenhuis. De

4 *Newsweek*, 11 januari 1999.

5 *The New York Times*, 4 januari 1999.

6 *De Volkskrant*, 4 januari 1999.

RVD weet niet waar Bernhard is en Beatrix is op vakantie in het buitenland.

Fox TV wil dat ik op elf januari in een programma ga zitten met Emile Ratelband en twee anderen. Die man is gek, maar goed „dus is niets te dol” zou de heer Klein van de Zeister Schoolvereniging gezegd hebben.

Ik zag Mary Dresselhuys (90 jaar) bij Rik Felderhof en vond hen beiden fantastisch. Zij doet me zeer aan mijn grootmoeder denken, maar Mary ziet er nog jonger uit – enig mens.⁷

Ik had een lang telefoongesprek met Cynthia, die inziet dat het zo niet langer kan. Ze was erachter gekomen dat een meisje van Diamonds, waar Gino werkt, twee weken bij hem in Peru is geweest. Ze was er razend over, ik probeerde haar te kalmeren en de boel te relativieren.

Vervolgens belde Ellen in paniek over de recente brieven en het nieuwe manuscript. Sillevius Smitt had haar gebeld, en zijn stem had geallarmeerd geklonken. Ik had vanmorgen alleen maar zijn secretaresse gebeld om te vragen of hij in Den Haag of het buitenland was om te weten naar welk adres ik brief en manuscript moest sturen. Hij was op kantoor. Ik had haar gezegd hem niet te willen spreken, maar gevraagd hem de groeten te doen. Ellen wilde weten wat ik in de brief had gezet. Ik vertelde het haar niet, maar ik zei wel dat ik een vergelijkbare brief ook aan Lubbers had gestuurd. Ik wil (als ze zich beklagen) dat Ellen kan zeggen dat ze van niets wist, wat waar is, want het kwam helemaal uit mijn koker.

Peter Nicolai heeft opnieuw gezegd niet te denken dat Christo Landman veel zal helpen.

5 januari 1999

Hirschland blijkt zelfmoord te hebben gepleegd.

Gino is naar het zwembad. Hij is permanent bij me ingetrokken, dus ik deed geen oog dicht. Gino zegt dat zijn nieuwe vondst, de griet van zijn werk, heel anders reageert en meteen met hem mee naar Peru zou willen gaan. Gino had tegen Cynthia gezegd dat hij ontslag zal nemen als zij met hem mee naar Peru wil vertrekken, maar dat wilde zij niet.

Gino vertelde eens met vier vrouwen tegelijk naar bed te zijn geweest. Hij vertelde veel, ook hoe hij ertoe was gekomen naar Europa te gaan, maar nu na acht jaar naar huis wilde. Het was genoeg geweest. De consul in Milaan had hem eens een visumverlenging gegeven zonder eerst terug naar Peru te hoe-

⁷ *Felderhof ontmoet...*, 20:55 uur, Nederland 1, NCRV.

ven gaan, maar die consul mocht met Gino's lul spelen. Ik ben dus voor hem eigenlijk een variant op die consul: slapen zonder huur te betalen om maar bij Cynthia weg te zijn.

Ellen belde weer over mijn brieven om hulp aan Lubbers en Beatrix: „Ze zullen zeker van je eisen dat je je boek herziet, en passages schrapt.” Als Ellen zo iets zegt, geeft dat voor mij alleen maar aan dat ze erg onzeker is jegens een goede afloop van de zaak. We kregen dus weer keet, want ze zei me dat ik oneerlijk was, precies wat Röell zou doen.

Sillevis Smitt had weer met Ellen gebeld, maar niets over mijn brief, noch over het manuscript gezegd. Ook Lubbers had gebeld en aangegeven dat hij zich er niet mee wilde bemoeien, maar dat „hij ook een mevrouw in Den Haag heeft geschreven”. Wat doen ze allemaal toch gek. Waarom zegt hij niet gewoon dat hij de koningin heeft geschreven?

Ellen was echter in alle staten: „Ik ben net met Melkert bezig...”

„Ja, weet je nog vorig jaar, met Kerstmis? Als Van Mierlo nu niets doet, moet hij voor de Kamercommissie komen. Nou mevrouw, we zijn een jaar verder en we gaan nog jaren verder.”⁸

Ellen zei ook dat Verploeg haar een baan bij de NVJ had aangeboden. Wat is het addertje onder het gras?

Christo Landman had geschreven dat hij wil komen getuigen, maar dan moeten we wel eerst 11.000 gulden overmaken voor zijn vliegticket en hotelkosten.⁹ Ik ben het eens met Ellen dat zijn brief schandalig is, en heb hem gevraagd of het niet voor minder kan, en of hij in ieder geval niet meer zekerheid kan geven over de informatie die we voor dat geld krijgen.

Wertheim had een zeldzame vorm van kanker waar ze niet veel aan konden doen. Hij kreeg een opgezette buik. Dat heb ik nu ook een beetje, maar ik blijf kalm.

Ellen belde om 20.00 uur, en zei te verwachten dat mijn komende boekje de bereidheid van een regeling zou vertragen. Ze vroeg zelfs of ik al getekend had om het te schrijven. Volgens Ellen redeneert Den Haag juist dat ze zich niet onder druk laten zetten. „En Margriet dan, en Bernhard dan,” vroeg ik.

„Ja,” zei ze, „maar daar kwam ondertussen wel een miljoen uit.”

„Maar dat was ook om te lachen,” antwoordde ik.

Toch vraag ik me nu af of ik mijn manuscript wel naar Hazeu

8 Redactie: In dit jaar zal blijken dat Oltmans wat het proces betreft aan het einde van zijn latijn is, iets wat in 1998 ook al regelmatig bleek.

9 Zie bijlage 1.